

Suriye muhalefeti genel anlamda Türkiye'ye güven duyuyor.

Suriye Muhalefeti'nin Antalya Toplantısı: Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış ve Türkiye'den Beklentiler

The Antalya Conference of the Syrian Opposition: Consequences,
Outlook on the Main Problems, and Expectations from Turkey

Doç. Dr. Veysel AYHAN

A.İ.B.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi
ORSAM Ortadoğu Danışmanı

Oytun Orhan

ORSAM Ortadoğu Uzmanı
A.İ.B.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programı

Abstract

The anti-regime demonstrations, which began on March 15th 2011 in Syria, have been increasingly continuing with each passing day. Turkey suggested the Esad administration to make reforms related to the events taking place in Syria, and Turkey also explicitly stated that she felt discomfort from the way of suppressing the civil commotion. Thus, the civil commotion started to become a risk factor in the Turkish-Syrian relations, which have been continuing at a high level. In such an environment, "Transition in Syria Conference" was held in Antalya's hoem ownership between June 1st - 2nd 2011, with the participation of various Syrian opposition groups. This study tries to reflect the impressions related to the aforesaid conference, the participant groups, their goals, their outlook on the main problems in Syria, and lastly it reflects their expectations from Turkey. The stdy aims at contributing to efforts of understanding the opposition movement in Syria, foreseeing the future of the insurrection, and understanding Syria.

Muhallifler Türkiye'nin çıkarının demokratik bir Suriye olduğuna inanmakta ve bu nedenle demokrasi sürecinin, Suriyeli muhaliflerin desteklenmesi gerektiğine inanmaktadır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki temel çıkarının istikrar olduğunu buna karşılık Esad rejiminin bölgede önemli bir istikrarsızlık kaynağı olduğunu savunmaktadırlar.

Giriş

15 Mart 2011 tarihinde Suriye'de başlayan rejim karşıtı gösteriler her geçen gün büyüyerek devam etmektedir. Beşar Esad yönetimi, isyan hareketini zor kullanarak bastırmaya çalışsa da başarılı olamamaktadır. Son olarak Türkiye sınırına çok yakın bir kasabaya düzenlenen askeri operasyon neticesinde çok sayıda Suriye vatandaşı Türkiye'ye güvenlik nedeniyle sığınmak zorunda kalmıştır. Sivil halka yönelik şiddet kullanımının artması ile beraber konunun daha fazla Türkiye ve uluslararası toplumun gündemine gelmesi beklenmektedir.

Suriye'de yaşanan olaylar hem Türkiye hem de dünya açısından bölgenin diğer bazı ülkelerinden yaşanan muhalif halk hareketlerinden farklı bir öneme sahiptir. Suriye, Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olduğu komşusudur. Ortak tarih ve komşuluk ilişkilerinin getirdiği sorumluluğun ötesinde bu ülkedeki istikrarsızlık Türkiye'yi doğrudan etkileyecek olması bakımından önemlidir. Yaşanan göç dalgası bu etkinin ilk örneğidir. Dünya açısından bakıldığında da Suriye'de yaşanan istikrarsızlığın bölge geneline yayılması ihtimali kaygı yaratmaktadır. Olası bir rejim değişikliği durumunda yönetim alternatifinin kimler olacağı, istikrarsızlığın İsrail, Lübnan ve Irak'a yayılması ihtimalleri dünyayı Libya veya Mısır'daki kadar hızlı hareket etme noktasında sınırlamaktadır. Ancak sivil kayıpların her geçen gün artması konuyu BM'nin gündemine taşıması da kaçınılmazdır.

İşte böyle bir ortamda 1-2 Haziran 2011 tarihlerinde Antalya'nın ev sahipliğinde Suriye muha-

lefeti "Suriye'de Değişim Konferansı" adı altında dünya kamuoyunun da yoğun ilgisini çeken bir toplantı düzenlemiştir. ORSAM olarak, Suriye içi ve dışından rejim muhalifi birçok önemli isim ve grubun katıldığı bu Konferansta yer alınmış ve farklı muhalif gruplarının önde gelen isimleri ile görüşme imkanı elde edilmiştir. Bu çalışma söz konusu toplantıya ilişkin izlenimleri, katılan grupları, hedeflerini, Suriye'deki temel sorunlara bakışlarını ve son olarak Türkiye'den beklentilerinin neler olduğunu yansıtmaya çalışmaktadır. Çalışma, Suriye'de muhalif hareketi anlama, isyanın geleceğini öngörebilme ve Suriye'yi anlama çabalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1. Suriye İçin Değişim Toplantısına Katılan Gruplar ve Temel Hedefleri

Suriye Devlet Başkanı Esad'ın genel af ilan ettiği gün Suriye muhalifleri rejimin değiştirilmesi konusunda işbirliği yapmak için 1 Haziran 2011'de iki gün sürecek bir konferans için Antalya'da toplanmıştır. "Suriye'de Değişim Konferansı"na Sünni Arap aşiretlerinden Alevilere, Kürtlerden, Hristiyanlara, sürgünde doğan muhalif gençlere ve kadın aktivistlere kadar oldukça geniş bir katılım gerçekleşmiştir. Antalya Falez Otel'de düzenlenen toplantıya katılan grupların önemli bir kısmını sürgündeki muhalif lider ve partiler oluşturmalarına karşın aynı zamanda doğrudan Der'a'dan, Humus'tan, Deir Zor'dan Arap aşiretleri ve din adamları, Suriye'nin değişik bölgesinden Alevi Araplar, Hristiyan liderler ve Kürt partileri de destek vermiştir. Toplantıya katılan muhaliflerin sayısı hakkında net bir bilgi olmasına karşın ilk gün doğrudan kayıt yapanların sayısı 400'ü bulmuştur. Böylece Suriye'de göste-

Suriye ordusunun müdahalesinde hayatlarını kaybeden Suriyelilerin sayısı hızla artıyor.

rilerin başlamasından sonra muhalifler ilk kez bir araya gelerek rejimin değişmesi için işbirliğine gitmiştir.

Toplantının başında muhaliflerin doğrudan özgürlük sloganı eşliğinde Suriye bayrağı açarak birlik mesajları vermesi Antalya'ya gelen muhaliflerin beklentilerini özetlemektedir. Diğer bir deyişle çeşitli grup ve görüşleri temsilen toplantıya katılan muhaliflerin ortak noktası ve hedefi Suriye'deki değişim taleplerini bir kez daha dile getirmek ve söz konusu muhalif örgütler ve liderler arasında ortak bir mutabakat ve koordinasyon oluşturmaktır. Muhalifler arasında Suriye Komünist Partisinden temsilciler olduğu gibi Müslüman Kardeşlerden de temsilcilerin olması

Suriye'li muhaliflerin farklı kesimlerden oluştuğunu bir kez daha göstermiştir. Nitekim toplantı öncesi kendi aralarında nasıl bir strateji izleyeceklerine dair yaptıkları küçük toplantılardan elde ettiğimiz izlenime göre her kesim kendi aralarındaki anlaşmazlıkları bir yana bırakıp, ortak taleplerini yazılı bir hale getirmeye çalışmıştır.

Toplantının başında görüştüğümüz muhalif liderlerin altını çizdiği temel olgu "Suriye'deki tüm etnik, mezhepsel ve siyasi eğilimlerinin içerisinde yer aldığı bir Suriye Konferansı düzenleme kararını" daha önceleri aldıklarını ve Antalya toplantısının bu yönde atılmış bir adım olduğunu ifade etmişlerdir. Konferansta öne çıkan temel vurgu ise "Suriye vatandaşlığı" temelinde tüm Suriyeli muhalifleri bir araya getirmek ve böylelikle hem rejime hem de Suriye içinde gösterilerini sürdüren muhalif gruplara açık bir mesaj vermektir. Suriye rejiminin muhalifleri kendi içerisinde parçalama girişimlerine karşı muhaliflerin birlik mesajı vermesi ve kendi aralarındaki anlaşmazlıkları Konferans esnasında dile getirmeme kararı almaları önemlidir. Ayrıca Aşiret liderlerinin de sürece destek vermek için Suriye'den Antalya'ya gelmiş olmaları da Esad rejiminin içeride uyguladığı tüm baskılara rağmen muhaliflerin yılmayacağını göstermektedir.

Konferansın en önemli özelliği tüm muhalif örgütleri olmasa da önemli bir kısmını bir araya getirmiş olmasıdır. Görüştüğümüz aşiret liderlerinin bir kısmı doğrudan Der'a'dan katılırken diğerleri de Deir ez-Zor başta olmak üzere çeşitli Suriye kentlerinden katıldıklarını ifade etmişlerdir. Toplantıya en önemli katılımı yapanların başında ise Şam Deklarasyonu lideri olarak bilinen Dr. Abdul Rezzak Eid, eski Parlamenter Mamun Homsî, Suriyeli entelektüel Sadık Jala Azm, Suriye Politik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Şakir Rezvan Ziyade ve Müslüman Kardeşler örgütü temsilcileri olmuştur. Bunların dışından Ürdün, Mısır ve Körfez ülkelerinden yaşayan Suriye kökenli muhalif gençlik örgütleri, Amerika'da yaşayan Avukat Yaser Tabbara gibi hiçbir örgüt veya toplulukla ilişki olmayan sivil aktivistler de toplantıya katılan örgütler olmuştur.

Türkiye'yi önemli kılan unsurlardan biri rejimin yıkılması durumunda yeni siyasal, hukuksal ve ekonomik yapının kurulması sürecinde Türkiye'nin bilgi ve tecrübelerinden faydalanma isteğidir. "Türkiye modeli" vurgusu neredeyse tüm muhalif gruplar tarafından dile getirilmektedir.

Kürtler adına Konferans'a katılan parti ve oluşumlar ise oldukça farklılık göstermektedir. Kürt partilerin önemli bir kısmı Türkiye'nin Kürt politikasından duydukları rahatsızlığı dile getirip, konferansa katılmazken, konferansı düzenleyen kesimler ise yalnızca beş Kürt partisi ve sürgünde yaşayan bazı bağımsız muhalifleri davet ettiklerini açıklamışlardır. 12 Kürt partisinden oluşan Suriye'deki Ulusal Kürt Hareketi liderleri Asharq al-Awsat yayınladıkları bir bildiride toplantının Türkiye'de gerçekleşmesinden dolayı boykot ettiklerini açıklamışlardır. Toplantıya davet edilen Suriye Kürdistan Demokrat Partisi, Solcu Kürt Partisi, Azadi Partisi, Gelecek Partisi ve Demokratik İlerlemeci Partisinden bazıları toplantıya doğrudan katılmazken Gelecek Partisi lideri de bireysel olarak toplantıya katıldığını açıklamıştır. Buna karşın hiçbir partiye doğrudan mensup olmayan bir çok Kürt muhalifin yanı sıra 2004 yılında tutuklandıktan sonra işkence ile öldürülen İslam Merkezi Başkanı Şeyh Muhammed Maşuk El-Haznevi'nin oğlu da Antalya'ya gelerek toplantıya destek verdiklerini göstermiştir.

Diğer yandan konferansa katılan değişik kesimden kişilerle yaptığımız görüşmelerden edindiğimiz izlenimlere göre muhalifler konferans esnasında şu konular üzerinde yoğun tartışmalarda bulunmuştur: Ulusal ve uluslararası kamuoyuna Suriye'deki barışçıl gösterilere açık destek verdikleri açıklanmış, muhalifler arasında koordinasyonu sağlamak için bir mekanizma oluşturulmuştur. Muhalifler böylelikle, Konseyin kendilerini temsilen uluslararası alanda rejime yönelik örgütlü ve etkili bir muhalefet yürüterek Esad rejimi üzerindeki uluslararası baskının artırılma-

sına katkı sağlayacaktır. Özgür, şeffaf ve adil seçimlerin gerçekleştirilmesi isteği ortaya konmuş ve serbest seçimleri, Parlamentonun egemenlik yetkilerini ele almasını öngörmeyen her türlü kısmi reform sözleri doğrudan reddedilmiştir. Ayrıca, Suriye vatandaşlığı temelinde her kesimin eşit haklara sahip olduğu yeni bir Anayasa taslağının hazırlanması konusunda ortak bir komite kurulmuştur. Askeri müdahale dışında uluslararası kamuoyunun Suriye'deki devrim sürecine her türlü katkıyı sağlaması için de birlikte hareket etme kararı alınmıştır.

2. "Suriye'de Değişim Konferansı"nın Sonuçları

Antalya'da 1-2 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleşen "Suriye'de Değişim Konferansı"na daha önce katılmayacaklarını açıklayan Müslüman Kardeşler Hareketi ve Kürt grupların sayıca en fazla katılım sağlayan gruplar olduğu görülmüştür. 70 civarındaki Suriyeli Kürt katılımının yanı sıra Müslüman Kardeşlere yakın 40 civarında kişi toplantıda yer almıştır. İki grubu Arap aşiret liderleri ve genç eylemciler takip etmiştir. Bunların yanı sıra Batı'da ve Arap ülkelerinde etkin konumlardaki seküler, liberal figürler de toplantıda yer almıştır. Esad rejiminin eski önemli figürleri iken sonradan sorun yaşayarak sürgünde rejim karşıtı faaliyet gösteren Abdülhalim Haddam ve Rifat Esad gibi muhalif isimler toplantıya çağrılmamıştır. Bu isimlerin hem Suriye içinde fazla tabanı olmadığı hem de muhalifler tarafından kabul görmedikleri ifade edilmiştir.

Konferansın sonunda 31 kişilik bir Komite oluş-

turulmuştur. Komitenin seçimi listeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Listelerde her muhalif gruba adil bir dağılım sağlanmaya çalışılmıştır. Toplantıda Hristiyan, Arap Alevi ve Dürzi toplumlarını temsil eden kişi sayısı az olduğu için liste olmadan doğrudan seçime gidilmesi durumunda Suriye toplumunu oluşturan bu toplulukların Komite’de yeterince temsil edilememesi sorunu oluşacağı düşüncesi hakim olmuştur. Bu nedenle listeler oluşturulması ve bunlara oy verilmesi fikri kabul görmüştür.¹ Neticesinde 31 kişilik Komitede; Müslüman Kardeşler Örgütü 4, Kürtler 4, Liberaller 4, Arap Aşiretleri 4, Şam Deklerasyonu Grubu 4, Gençler 3, Kadınlar 4 ve Bağımsızlar 4 üye ile temsil edilmiştir. 31 kişilik iki liste oluşturulmuş ve katılımcılar bu iki listeyi oylamıştır. Sonuçta oyların %80’ini alan bir liste seçilmiştir. Komite, Antalya toplantısına katılan muhalif grupların yasal sözcüsü ve toplantıya katılan muhalifler adına konuşma yetkisine sahip bir organ olacaktır. Gelecek toplantılarda bu Komite’nin içinden 9 ya da 11 kişilik bir icra kurulu oluşturulması planlanmaktadır. İcra kurulu, yürütücü görevde olacak ve Komite icra kurulu-nu denetleyen pozisyonda olacaktır. Suriyeli bir muhalif “İcra Kurulu’nu hükümet gibi düşünecek olursak Komite’yi de onu denetleyen Meclis gibi düşünülebileceğini” belirtmiştir. Komite ve Kurul’un en önemli hedefi Suriye’deki halk hareketine lojistik ve uluslararası toplumdan destek sağlamak olacaktır. Bir diğer amaç da yurt dışında yaşayan Suriyeli muhalif kişi ve gruplarla içerde gerçek mücadeleyi yürüten halk arasında bağlantı sağlamaktır.

Toplantıda en fazla tartışma siyasal yaşamda dinin rolü konusu üzerinde yaşanmıştır. Müslüman Kardeşler dışında kalan gruplar sonuç bildirgesinde din ve devlet işlerinin ayrılması ilkesinin yer almasını talep etmiştir. Ancak Müslüman Kardeşler ve bazı Arap aşiret liderlerinin karşı çıkması üzerine sonuç bildirgesinde “seküler” ifadesi yer almamıştır. Bunun yerine “sivil, demokratik bir yönetim” kurulması konusunda mutabakat sağlanmıştır. Müslüman Kardeşler temsilcilerinin Komite’de etkin konum almaya-caklarına ilişkin açıklamalarına rağmen örgüte yakın isimlerin yoğun katılımı ve sonuç bildirge-

sinde etkinliğini göstermesi bazı seküler, liberal katılımcılar arasında kaygıya neden olmuştur. Bununla birlikte Müslüman Kardeşler ve diğer bazı katılımcılar rejim sorununu Beşşar Esad sonrası dönemin konuları arasında tekrar halkın onayına sunmayı kabul etmişlerdir.

Toplantının en önemli sonuçlarından biri organize olamayan, birbirini yakından tanımayan farklı muhalif grupları aynı masaya oturtmayı başarmasıdır. Kararların uzlaşılı yolu ile alınıyor olması muhalif gruplar arasındaki demokrasi kültürünün oluşmasına katkı sağlamıştır.² Batı’da Suriye konusundaki tartışmaların merkezinde yatan konulardan biri de Esad rejiminin alternatifinin olup olmadığıdır. Konferansın diğer bir sonucu dünya kamuoyuna rejime alternatif bir yönetim olduğunu göstermek olmuştur. Ancak bu yönetimin Suriye içinde ne kadar karşılığının olduğu konusu belirsizdir.

Toplantı sonunda yayınlanan bildiride öne çıkan hususlar şu şekildedir:

- Suriye muhalefeti artık Beşar Esad yönetiminin reform yapabileceğini olan inancını kaybetmiş durumdadır. Meşruiyetini kaybettiğini düşündüğü rejimin yerine yeni bir sistem kurulmasını savunmaktadır. Ancak burada barışçıl bir geçiş dönemi öngörülmektedir. Toplantının sonuç bildirgesinde “Beşar Esad’ın tüm görevlerinden bir an önce istifa etmesi” talebi dile getirilmiştir. Yeni siyasal sisteme geçiş sürecinin yol haritasını “Başkanın istifasından sonra bir yılı geçmeyecek bir süre içerisinde serbest ve şeffaf parlamenter ve başkanlık seçimler yapılmasını sağlayacak bir anayasayı hazırlayıp uygulayacak bir geçici konseyin seçilmesine kadar tüm yetkilerini anayasal prosedürlere uygun olarak Başkan Yardımcısına devretmesi” şeklinde çizmişlerdir.

- Barışçıl geçiş sürecini savunan muhalifler sonuç bildirgesinde “yabancı askeri müdahalenin açıkça reddi ve ulusal birlik” vurgusu yapmaktadır. Rejimin yıkılması için öngörülen yol ise barışçıl halk gösterilerinin devam etmesi ve yönetim üzerinde uluslararası baskının artırılmasıdır. Uluslararası baskı anlamında Arap ülkeleri, İsla-

Suriyeli muhaliflerin öncelikli hedefi muhalif örgütler ve liderler arasında mutabakat ve koordinasyon oluşturmak.

mi Konferans Örgütü, Arap Birliği ve tüm uluslararası toplum "Suriye halkının özgürlük ve demokrasi isteklerini desteklemeye davet edilmektedir." Sonuç bildirgesinde yer almamakla birlikte Suriyeli muhalifler, Esad rejiminin yıkılması için yönetim ve güvenlik güçleri içinde bir çatlak oluşmasını beklemektedir. Özellikle ordu içinde sivil halka yönelik saldırılardan rahatsız olan alt kademedeki askerlerin protestocuları desteklemeye başlayacağı umudu taşımaktadırlar. Uluslararası toplumun baskısının artmasının, rejim ve güvenlik birimleri içinde saf değiştirenleri artıracığını düşünmektedirler. Askeri müdahaleye karşı olmakla birlikte Suriye ordusunun sivil halkı öldürmeye devam etmesi durumunda ülkeyi bir uluslararası müdahaleye maruz bırakacağına inanmaktadırlar. Olayların bu noktaya varmasını istememekle birlikte olursa da bunun kendi kararları olmayacağını söylemektedirler.³

- Suriyeli muhalif gruplar rejimin yıkılması durumunda oluşturulacak yeni siyasal yapıya ilişkin farklı düşüncelere sahiptir. Bu nedenle Antalya toplantısında herkesin ortak hedefi olan halk hareketine destek verilmesi, Beşar Esad yönetimi-

nin iktidarı bırakması ve bunun hangi araçlarla yapılabileceği konularına yoğunlaşmıştır. Yeni sistemin yapısı ve azınlık gruplarının haklarına ilişkin taleplerin rejim yıkıldıktan sonra tartışılması görüşü ağırlık kazanmıştır. Yeni sistem konusunda bütün grupların üzerinde uzlaştığı "demokratik, sivil, serbest seçimlere dayanan bir sistem" kurulmasıdır. En ciddi tartışmalar dinin siyasal sistemdeki rolü konusunda yaşanmıştır. Azınlık grupları ve liberaller sonuç bildirgesinde laiklik ilkesinin yer almasını isterken Müslüman Kardeşler'e yakın olan katılımcılar "sivil" kavramının yeterli olacağını savunmuştur. Uzlaşma sağlanamaması üzerine, dinin rolüne rejim yıkıldıktan sonra Suriye halkının karar vermesi gerektiği konusunda anlaşılmıştır.

- Sonuç bildirgesinde Suriye halkının heterojen etnik yapısına vurgu yapılmıştır. "Suriye halkının Arap, Kürt, Keldani, Asuri, Süryani, Türkmen, Çeçen, Ermeni ve diğer etnik unsurlardan oluştuğu" teyit edilmiştir. Muhalifler bu grupların parlamenter demokratik, çoğulcu bir yapı içinde barış içinde bir arada yaşadığı bir siyasal sistem öngörmüştür. Bu beklenti sonuç bildirgesinde

Muhalliflerin Türkiye’den beklentisi sınırlı düzeyde verildiğini düşündükleri desteğin artmasıdır. Muhallifler Suriye halkının Batı’ya güvenmediğini ve Batı müdahalesine kesinlikle karşı çıktığını buna karşın Türkiye’ye büyük güven duyduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin içinde olduğu bir geçiş süreci beklentisi içindedirler.

“tüm unsurların meşru ve eşit haklarını, ulusal birlik, sivil yönetim ve çoğulcu, parlamenter ve demokratik bir rejim temelinde yeni bir Suriye Anayasası ile tanınacağı” belirtilmiştir. Muhalliflerin yeni Suriye siyasi sistemine ilişkin uzlaştıkları genel çerçeve şu şekildedir: “Seçim sandığını tek yönetim aracı olarak benimseyen, yasama yürütme ve yargı erklerinin ayrılmasına dayanan bir sivil yönetim altında, inanç, ifade ve dinin gereklerini yerine getirme özgürlüğü de dahil olmak üzere tüm Suriyelilerin insan haklarına saygı duyulduğu ve özgürlüklerinin korunduğu bir demokratik Suriye’ye ulaşmak üzere gereken tüm çabayı göstereceklerini” ifade etmişlerdir. Ayrıca azınlıklara, özellikle de olası bir rejim değişikliği durumunda en fazla tehdiye açık olduğu düşünülen Arap Alevi azınlığa yönelik güvenceler verilmiştir. Hiçbir grubun hedef alınmayacağı vurgusu bildiride yer almıştır.

3. Suriyeli Muhalliflerin Temel Sorunlara Bakışları

Suriyeli muhalifler ülkelerinde bir rejim değişikliği gerçekleşmesi durumunda Irak benzeri bir iç savaş yaşanacağı senaryolarına kesinlikle katılmadıklarını ifade etmektedirler. Suriye’de uzun yıllardır farklı etnik ve mezhepler arasında barış içinde bir arada yaşama kültürünün olduğunu düşünen muhalifler, “rejim yıkılırsa kaos yaşanır” iddialarının bizzat Suriye rejimi tarafından varlığını korumak amacıyla ortaya atılmış boş iddialar olduğuna inanmaktadır. Muhallifler arasında Beşar Esad ve onun temsil ettiği rejimin değişmesi gerektiği düşüncesi yerleşmiştir. Muhallif hareketlerin sert biçimde bastırılması yakın zamana kadar farklı bir yere konan Beşar

Esad’a olan bakışı da değiştirmiştir. Rejimin reform yapabilme kapasitesine ve iradesine sahip olmadığı düşünülmektedir. Hatta Suriye’de gerçek gücün Devlet Başkanı Beşar Esad’dan ziyade güvenlik birimlerinin başında olan kimseler, bazı politikacılar ve ekonomik yaşamda etkili insanların elinde olduğuna inanılmaktadır. Kemikleşmiş ve birbirleriyle çıkar ilişkisi içinde olan bu yapının ayrıcalıklı konumlarının sonlanmasına neden olabilecek herhangi bir değişimi gerçekleştirmeyeceğini düşünmektedirler. Bu nedenle Suriyeli muhalifler rejim yıkılmadığı sürece ülkede gerçek değişimin önünün açılmayacağına inanmaktadır. Ancak bu değişimin bir dış müdahale ile gerçekleşmesine istisnasız bütün gruplar karşı çıkmaktadır. Dış müdahalenin zaten zor koşullar altında yaşayan Suriye halkı için çok daha büyük felaketler getireceğine inanmaktadırlar. Rejim değişikliğinin barışçıl gerçekleşmesini istemekte, bu çerçevede Suriye’deki halk hareketlerine dış destek sağlamaya çalışmaktadırlar. Dış destek açısından en fazla güvendikleri ve etki yaratabileceğine inandıkları ülke ise Türkiye’dir. Türkiye’nin vereceği desteği önemli kılan unsur Suriye halkının Başbakan Erdoğan ve AK Parti’ye duyduğu sevgidir. Ak Parti ile özdeşleştirdikleri Türkiye’nin desteğinin Suriye muhalif hareketinin dinamizmini koruması açısından kritik öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Türkiye’nin yanı sıra Batı ve Birleşmiş Milletler’in askeri müdahale seçeneği dışında vereceği her türlü yardıma açık olduklarını ifade etmektedirler. İran konusunda ise son derece olumsuz bir bakış açısına sahiplerdir. “En büyük düşman” olarak nitelendirdikleri İran’ı Ortadoğu’daki karışıkların baş sorumlusu olarak görmektedirler. İran’a uzak olmalarını iki temel faktöre dayandırmak-

tadırlar: İran'ın totaliter siyasi yapısı ve Şii kimliği. Velayet-i Fakih kurumuna inanmadıklarını "İslami demokrasi" ya da "modern İslam" olarak tanımladıkları Türkiye tarzı bir model inşa etmek istediklerini belirtmektedirler.

Toplantıda en organize ve sayıca fazla katılım sağlayan grup Kürtler olmuştur. Kürtlerin genel olarak taleplerine bakıldığında şu konular öne çıkmaktadır. En önemli talepleri Kürtlerin haklarının anayasada yazılmasıdır. Olayların başlamasının ardından Esad rejimi bazı adımlar atmış olsa da bunların tamalanmadığı ve yeterli olmadığı görüşü hakimdir. Devletin yapısına ilişkin olarak seküler bir anlayışa sahip oldukları söylenebilir. Bu anlamda Müslüman Kardeşlerin yaklaşımlarından farklılık taşıdıklarını belirtmektedirler. Demokratik ve liberal ilkeler temelinde herkesin kendi hakkını aldığı ve sistem içinde temsil edildiği bir yapı talep etmektedirler. Ancak Kürt gruplar daha çok etnik taleplerinin karşılanmasına odaklanmış durumdadır. Bu anlamda diğer muhalif gruplardan ayrılmaktadır. Suriye'nin bütünlüğünü savunmakla beraber, Esad rejimi taleplerini karşılayacaksa onunla devam etme konusunda sıkıntıların olmadığını da belirtmektedirler. Bir Kürt temsilci bu yaklaşımı "Biz Kürtlerin Beşar Esad'ın şahsiyeti ile bir sorunu yoktur. Biz Kürtlüğümüzü arıyoruz. Çözüm içerdiği sürece Beşar Esad'ı da destekleriz." sözleri ile dile getirmiştir.⁴ Suriye'nin birliği ve bütünlüğünü savunduklarını ifade eden Kürt muhalifler, Irak tarzı otonom bir yapının zaten mümkün olmadığını, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Haseke vilayetinde dahi Araplar ve Ermenilerin birlikte yaşadığını ifade etmektedir.⁵

Suriye genel olarak Arap Alevi azınlık iktidarı olarak bilinmekle birlikte Arap Alevi toplumunun tamamının rejimi desteklemediği Antalya toplantısında görülmüştür. Antalya Toplantısı'na Arap Alevi toplumu temsilen "Suriye İçin Çağdaşlık ve Demokrasi Partisi" üyeleri katılmıştır. Muhalif Arap Alevilere göre, "Suriye rejimini bir Arap Alevi rejimi olarak tanımlamak doğru değildir. Arap Alevi toplumunun sınırlı bir kesiminin ayrıcalıklı konuma sahip olduğu ve rejimin "biz olmazsak size saldıracaklar" korkusu yara-

tarak Arap Alevileri yanına çekmeye çalıştığını düşünmektedirler.⁶ Yine muhalif Arap Alevilere göre toplumlarına en büyük zararı da Esad rejiminin kendisi vermektedir. Yönetime olan bakış Arap Alevilere bakışı da olumsuz etkilemektedir. ABD'li bir Suriye muhalife göre "Arap Alevi toplumu Esad rejiminin rehini konumundadır."⁷

Sonuç: Türkiye'ye Bakış ve Türkiye'den Beklentiler

Muhalifler Türkiye'nin çıkarının demokratik bir Suriye olduğuna inanmakta ve bu nedenle demokrasi sürecinin, Suriyeli muhaliflerin desteklenmesi gerektiğine inanmaktadır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki temel çıkarının istikrar olduğunu buna karşılık Esad rejiminin bölgede önemli bir istikrarsızlık kaynağı olduğunu savunmaktadır.⁸ Türkiye'nin telkinleri ile zaman zaman istikrara katkı yapsa da uzun vadede Esad yönetiminin bölge istikrarı açısından risk oluşturduğu düşünülmektedir. Türkiye ve Başbakan Erdoğan'ın bugüne kadar yaptığı açıklamaları önemseyen muhalifler artık bir adım öteye geçilerek baskının yoğunlaştırılması gerektiğine inanmaktadır.

Türkiye'yi önemli kılan unsurlardan biri rejimin yıkılması durumunda yeni siyasal, hukuksal ve ekonomik yapının kurulması sürecinde Türkiye'nin bilgi ve tecrübelerinden faydalanma isteğidir. "Türkiye modeli" vurgusu neredeyse tüm muhalif gruplar tarafından dile getirilmektedir. Ancak burada Türkiye modeli vurgusunun bazı gruplar tarafından AK Parti ile özdeşleştirildiğini söylemek gerekmektedir. Bu yaklaşım Müslüman Kardeşler, bazı Sünni Arap aşiretleri ve muhafazakar genç eylemciler arasında yaygındır. "İslami demokrasi" kavramını kullanan bu gruplar bir yandan Türkiye'de serbest seçimler ve demokrasinin önemine vurgu yaparken diğer taraftan da iktidarda "İslami duyarlılığı olan bir iktidarın olmasını" önemsemektedir. Bu doğrultuda doğrudan AK Parti'yi örnek alan "Suriye Adalet ve Kalkınma Hareketi" ismiyle kurulmuş bir hareketin de muhalifler arasında yer aldığını belirtmek gerekmektedir.⁹ Liberal, Kürt muhalif gruplar ise Türkiye modelini savunurken İslami vurguyu kullanmamaktadır.¹⁰

Muhalliflerin Türkiye'den beklentisi sınırlı düzeyde verildiğini düşündükleri desteğin artmasıdır. Muhallifler Suriye halkının Batı'ya güvenmediğini ve Batı müdahalesine kesinlikle karşı çıktığını buna karşın Türkiye'ye büyük güven duyduklarını belirtmektedir.¹¹ Dolayısıyla Türkiye'nin içinde olduğu bir geçiş süreci beklentisi içindedirler. Türkiye'nin Beşar Esad yönetimi ve Batı nezdindeki etkisini kullanarak barışçıl bir iktidar devrini mümkün kılması istenmektedir. Türkiye'nin yaptığı açıklamaların doğrudan Suriye içi dinamikleri etkileme potansiyeli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Başbakan Erdoğan'ın Esad yönetimini baskı altına alan ve halk hareketlerini destekleyen bir söylem benimsenmesi istenmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Şam Büyükelçisini geri çekmesi gibi adımların Suriye yönetimini zayıflatacağına inanılmaktadır. Türkiye'nin kullanabileceği bir diğer dış politika aracının

ticaret olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünceye göre, Halep şehrinde halk hareketlerinin yayılmamasının nedeni buradaki zengin sınıfın ticari çıkarları nedeniyle rejimi desteklemesidir. Eğer Türkiye, Halep üzerindeki ticari etkisini kullanırsa Halep içi dinamikleri rejim aleyhine harekete geçirme potansiyeli bulunmaktadır.¹² ABD'de yaşayan ve ABD'li karar alıcıları etkileme potansiyeline sahip muhalifler de, ABD ve AB yönetimlerine Suriye konusunda Türkiye ile işbirliği yapmalarını önerdiklerini belirtmektedir. Buna göre, "Türkiye'nin hem Beşar Esad hem de Suriye halkı üzerinde önemli bir etkinliği bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye bölgenin önde gelen ülkelerinden biri olarak görülmektedir. Başbakan Erdoğan'ın açıklamaları halk arasında önemli etki yaratmaktadır. Bu nedenlerle Türkiye'nin göstericileri desteklemesine ihtiyaçları olduğunu belirtmektedirler."¹³

DİPNOTLAR

- 1 Şam Deklarasyonu Genel Sekreteri ve Suriye Adalet ve Kalkınma Hareketi Genel Başkanı Anas Abdullah ile Röportaj, Antalya, 2 Haziran 2011.
- 2 Şam Deklarasyonu Genel Sekreteri ve Suriye Adalet ve Kalkınma Hareketi Genel Başkanı Anas Abdullah ile Röportaj, Antalya, 2 Haziran 2011.
- 3 Suriye'de Değişim Konferansı'nda Suriyeli muhaliflerle yapılan mülakatlar, Antalya, 1-2 Haziran 2011.
- 4 Şehitlerin Şeyhi, Diyalog, Bağışlama ve Dinin Yenilenmesi Kurumu Başkanı, Suriyeli Kürtlerin Temsilcilerinden Muhammed Murat El Haznevi ile Röportaj, Antalya, 1 Haziran 2011.
- 5 Şehitlerin Şeyhi, Diyalog, Bağışlama ve Dinin Yenilenmesi Kurumu Başkanı, Suriyeli Kürtlerin Temsilcilerinden Muhammed Murat El Haznevi ile Röportaj, Antalya, 1 Haziran 2011.
- 6 Suriye İçin Çağdaşlık ve Demokrasi Partisi Üyesi ve Antalya Konferansına Suriye Arap Alevi Toplumunu Temsilen Katılan Sunda Süleyman ile Röportaj, Antalya, 2 Haziran 2011.
- 7 Suriye Politik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Radvan Ziadah ile Röportaj, Antalya, 1 Haziran 2011.
- 8 Şam Deklarasyonu Genel Sekreteri ve Suriye Adalet ve Kalkınma Hareketi Genel Başkanı Anas Abdullah ile Röportaj, Antalya, 2 Haziran 2011.
- 9 Şam Deklarasyonu Genel Sekreteri ve Suriye Adalet ve Kalkınma Hareketi Genel Başkanı Anas Abdullah ile Röportaj, Antalya, 2 Haziran 2011.
- 10 Fransa'da Yaşayan Suriyeli İnsan Hakları Savunucusu Emel Atasi ile Röportaj, Antalya, 1 Haziran 2011.
- 11 Suriye'de Değişim Konferansı'nda Suriyeli muhaliflerle yapılan mülakatlar, Antalya, 1-2 Haziran 2011.
- 12 Fransa'da Yaşayan Suriyeli İnsan Hakları Savunucusu Emel Atasi ile Röportaj, Antalya, 1 Haziran 2011.
- 13 Suriye Politik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı ve George Washington Üniversitesi Öğretim Üyesi Radvan Ziadah ile Röportaj, 1 Haziran 2011.